

Arta plastică

În fruntea artiștilor ce immortalizează Războiul pentru independență, acest important moment din istoria devenirii noastre, se situează Nicolae Grigorescu, în operele cărui prevalează, date fiind condițiile de pe teatrul de luptă, însușirile excepționale de desinator, puse în lumină în schițe și crochouri, ca și în studii în ulei, în care surprinde, cu o rară măiestrie, figuri de ostași („Dorobanțul”, „Gornistul”, „Artilleriștii”, „Sentinela”, „Roșiori pe Dunăre”), scene de companie („Care cu proviant”, „Spionul”, „Prizonierii turci”), precum și momente de crâncenă înclăștare în toată lupta („Atacul de la Smirdan”, „Lupta de la Răhova”) — emoționante pagini de artă, de o mare valoare documentară, pictorul fiind parte la campania din sudul Dunării, ca invitat al Marelui Cartier General al Armatei Române ca, de altfel, și Carol Popp de Szathmary, Sava Henția și G. D. Mirea.

Participant în calitate de reporter de front la aceeași campanie, (dublat, cum se știe, și de fotograful ce a fost — poate unul din cei mai mari din epocă), Carol Popp de Szathmary se dovedește cu deosebire interesat de documentele incluse în imagine, cum atestă numeroasele sale desene și acuarele, în stilul cerut de presa vremii: „Nicopole după bombardament”, „Bărci pe Dunăre”, „Plevna după capitulare”, „Stradă din Turcucaia”, „Transport de răniți și bolnavi — Plevna” etc. Sensibil la tematica istorică (i-a evocat pe Mihai Viteazul și Tudor Vladimirescu), Sava Henția dă adevărată măsură a talentului său în lucrările din campanie în care, spre deosebire de Grigorescu, nu este atras de patosul înclăștărilor, ci de scenele din spatele frontului („Bivuiac”, „Ostași odihnindu-se”, „Intilnirea”, „Roșiorul” etc.), remarcabile deopotrivă prin valoarea lor artistică și veridicitatea imaginii. Chemat la Marele Cartier General al Armatei Române, datorită faimei timpurii ce și-o face, G. D. Mirea a adus de pe front mai multe carnete cu desene (azi la Muzeul Militar din București), contonate de retorica academicistă a picturii istorice, dar releabile prin tenta lor afectivă care le înscrie printre piesele modelatoare de conștiință.

Eveniment de importanță majoră în afirmarea noastră ca națiune independentă, războiul de la 1877 rămâne o sursă fecundă de inspirație, atât pentru artiștii din generația imediat următoare: Oscar Obedeau, M. Simionide, Nicolae Brann, Emil Volkens (autor de litografii și oleografii, cu scene reale sau imaginate de pe teatrul de luptă), cât și pentru cei mai apropiați de zilele noastre: Costin Petrescu (realizator al cunoscutei fresce de la A-teneu), sau chiar contemporanii cu noi: Gabriela Manole Adoc și Gheorghe Adoc, Marius Butunoiu, Ion Jiga, Constantin I. Popovici, Pavel Bucur, Valentina Boștină, ale căror monumente dedicate independenței de stat a României au fost ridicate la Iași, Constanța, Vaslui, Oradea, Calafat și Piatra Neamț.

Eroismul ostașului român în Războiul pentru independență este omagiat de pictori și graficieni, ca: Virgil Almășanu, Ion Nicodim, Constantin Piliuță, Ion Stend, Eugen Popa, Ion Bitzan, Ileana Micodim, Constantin Berdila etc., în compoziții istorice, portrete, efigii alegorice etc., în diverse registre stilistice.

Într-o mai mică măsură este reflectat în artă războiul pentru întregirea neamului din 1916—1918. Și, deși nu lipsesc artiști care au ilustrat eroicele lupte de la Mărăști, Mărășești, Oituz, Coșna-Cireșoia etc. (printre aceștia, ba chiar în fruntea lor situându-se D. Stoica), precum și cei ce au văzut și înfierat cealaltă față a lui — crimele săvârșite de invadatorii împotriva populației civile, cruzimile inutile, denunțate fără cruțare de Ștefan Dimitrescu în cunoscuta sa compoziție „Morții de la Cașin”, inspirată de tragicele urmări ale bombardamentelor aviației germane. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, el generează o mulțime de obeliscuri și monumente statuare, impozante pe întreg teritoriul patriei reintregite, printre care și unele demne de reținut: „Monumentul eroilor feroviari”, din Piața Gării de Nord din București, de Cornel Medrea și Ion Jalea; „Monumentul trupelor franceze”, din Grădina Cișmigiu, de Ion Jalea; „Victoria” de Oscar Han, de la Mărășești; „Statuia memorandistului dr. Lucaciu”, de la Satu Mare, de Cornel Medrea; „Monumentul maiorului erou Mihail Săulescu” de Oscar Han, din apropierea Predealului, precum și mai multe opere de sculptură mică din muzele memoriale „Ion Jalea” de la Constanța și „Cornel Medrea” de la București. Dar în fruntea tuturor acestora se situează incomparabilul ansamblu monumental de la Tg. Jiu „Coloana fără sfârșit” creat de Brâncuși în 1937—1938, în cinstea eroilor gorjeni căzuți în războiul de reintregire a neamului, ansamblu considerat, pe bună dreptate, una din cele mai de seamă opere ale sculpturii monumentale din lume.

Eliberarea țării noastre de sub jugul fascist, revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și anti-imperialistă ce a urmat, își pun amprenta pe activitatea creatoare a artiștilor din toate domeniile, care rezolvă problemele de creație de pe o cu totul altă platformă ideologică.

Definindu-și clar apartenența la noul spațiu spiritual creat de revoluția culturală și hrănit de seva unor tradiții cheazăluite de-a lungul vremii, artiștii noștri plastici reflectă, cu deosebire în operele de for public, de sculptură statuară și pictură monumentală, pagini din epoea devenirii noastre, exprimând spiritul epocii și definind profilul moral al omului noii societăți.

Această idee nu ne-a fost sugerată din afară, pe calea unei influențe sau alta; realitatea ei este arătată ca decurgând din inșeși datele de bază ale întemeierii noastre istorice. De la început, ne-a stăpinit acest sentiment: **sintem și trebuie să fim**; avem de reprezentat și de împlinit un sens în lume. În tăcere, cu perseverență, ca sub acțiunea unui proces natural, am înțeles că trebuie să ne apărăm personalitatea ca popor, indiferent ce preturi grele și ce jertfe ni se cereau pentru aceasta.

Să trecem în revistă, acum, câteva din piesele în măsură să illustreze considerațiile de mai sus.

Iată, mai întâi, piesa **Hotărârea** de

reflectă această unitate: de la straturile de jos ale țării pînă la sferile ei conducătoare; de la emoția omului de pe stradă pînă la puterea de judecată a intelectualului stăpinit de ideea filozofică a libertății; de la vinzătorul de ziare strigând pe Calea Victoriei: „ediție specială!... războiul ruso-turc inevitabil...” — pînă la prelegerea universitară tratând despre problema statelor mici în cadrul unor conflagrații generale; de la soldatul din tranșee așteptând semnalul de pornire la atac pînă la discuții de stat major la cartierul general al armatei.

În **Reduta**, dramaturgul ieșean Mircea Radu Iacoban reduce în lumină cazul generalului Candiano-Popescu, cu o intenție vădită de a pleda în favoarea reabilitării pe care opinia publică din țara noastră i-ar datora-o.

Intr-un fel, piesa exprimă tristețe, Asistăm cum, curind după încheierea războiului, unele răfuieli politice aveau să reincepă. Fie și din fapte lipsite de importanță, tabăra „liberală” și tabăra „conservatoare” sînt gata să-și constituie pretexte de polemică și incriminări reciproce. Din fericire, această impresie de tristețe nu va rămîne pînă la sfîrșit. Destule momente, în climatul general al piesei, fac ca amintirea războiului, cu adevăratele și virtuțile acestuia, să fie încă puternică. Această amintire are înțelesuri de valoare morală și de valoare istorică, intrată ca atare într-un strat adînc și limpede al conștiinței noastre obștești.

Horia Lovinescu și-a marcat prezența printr-o piesă, intitulată mai întâi **Singele**, ulterior **Patima fără sfîrșit**. De fapt, ambele titluri, slujesc aceeași idee: există o forță matriceală — legată de pămîntul natal, de amintirea morților, de chemări ce stăruiesc surd într-o intimitate profundă a conștiinței noastre — pe care nici o constrîngere din afară nu ar putea s-o modifice în esența ei.

Ni se relatează evenimentele din viața unei familii românești transilvănene. Andrei Dumșa, revoluționar de la 1848, prieten cu Avram Iancu, a fost suprimat în baza unui ordin ocult. Un alt Andrei Dumșa, fiul celui dintîi, a fost împușcat pe frontieră, pe cînd încerca să treacă munții pentru a se înrola în armata română de la Plevna. Încă doi Andrei Dumșa, nepotul și strănepotul primului, aveau să piară și ei eroic, unul în războiul de întregire din 1916—1918, celălalt în luptele din 1944. Gîndirea autorului rezultă limpede. Actul de la 1877 nu-i apare ca un act izolat; el se leagă organic cu mișcarea de la 1848, cu unirea de la 1859, cu ceea ce avea să se petreacă în 1916—1918, cu cotitura de la 1944.

În **Două ore de pace**, piesa lui D. R. Popescu, pivotul acțiunii transpune pe scenă pleacă de la un fapt real. În ziua de 29 septembrie 1877, în urma unui demers românesc, comandamentele celor două armate au convenit la o încetare de două ore a ostilităților, pentru ridicarea răniților și a morților de pe cîmpul de luptă.

Căpitanul Andrei Dunărințu și turcul Cahir, foști colegi de studenție la Paris, intrupează două concepții diferite despre mersul istoriei și drepturile popoarelor. Andrei Dunărințu crede în puterea forțelor morale, în adevăruri imanente, în valoarea sacrificiului, în

Independența României și victoria asupra fascismului în perspectiva artelor

Putem spune cum că fără cucerirea independenței din 1877 nu ar fi fost posibilă nici realizarea statului național unitar în 1918; așa cum nu ar fi fost posibile evenimentele următoare care au asigurat victoria socialismului în România.

NICOLAE CEAUȘESCU

Printre primele opere create după Eliberare se numără monumentele „Ostașului sovietic” din București, executat în 1945 de Constantin Baraschi, și de la Iași, din 1947, de Baris Caragea, autor și al cunoscutei statui a lui Lenin din Piața Sînteii, pentru care s-a pre-

(Continuare în pag. 13)

Grigore V. COBAN

Dramaturgia

În viața lumii românești, anul 1977 a fost un mare an jubiliar. Se împlinea un secol de la dobîndirea independenței noastre de stat. Era firesc ca acest eveniment să pună în stare de vibrație numeroase corzi ale sensibilității noastre naționale. El aducea în lumină imaginea unui război legitim, pe care l-am cîștigat în mod exemplar, prin virtuți ostășești, prin putere de sacrificiu, prin spirit de patriotism adînc, sănătos, născut din realități ale pămîntului și ale psihologiei noastre autohtone. Și nu e numai atât! Acest eveniment rezuma în el un proces istoric de secole. Un proces istoric, anume, în care ca popor am fost supuși la probe grele, îndelungi, atît în ordinea existenței noastre fizice cît și în capacitatea noastră de rezistență morală.

Noua noastră dramaturgie a sesizat aceasta cu justețe și pătrundere. Tema independenței i-a stimulat pe mai mulți dintre dramaturgii noștri, notorii ca și începători. Între aceștia de azi, și înaintașii lor de acum un secol, s-a produs dintr-o dată continuitate spirituală. Teme de atunci, prezente pe largi întinderi ale simțirii, naționale, aveau să-și facă apariția și acum, însușindu-și cu adevăratele lor de viață o nouă inspirație scriitoricească.

Putem aminti în acest sens: freamătul de opinie publică, în presimțirea și așteptarea evenimentelor; forme de voluntariat, fie sub drapel, fie în servicii de Cruce Roșie; colecte publice pentru ajutorarea soldaților din tranșee și a răniților din spitale; scene de tabără militară ori de așteptare în redute înainte de trecerea la asalt; cuceriri de drapеле inamice; acte de curaj și abnegație ale ostașilor; dureri resemnate de mame și logodnice ce și-au pierdut ființe iubite; momente patetice în spitale, pe front, în familiile celor plecați; ecouri venite din Transilvania, pe atunci sub administrație habsburgică; acte de umanitate față de prizonierii turci; apropieri sufletești, pe deasupra deosebirilor de naționalitate sau de credință religioasă; robustețea spirituală a țăranelor-luptători, așteptînd cu încredere să se încheie războiul și să se întoarcă în sat la uneltele lui de plugar; bucuria victoriei, împletită totodată cu simțăminte de reculare față de cei căzuți pe front; atmosferă de unitate și de înfrățire națională, făcînd ca fericirea biruinței să se așeze binefăcător în toate cugetele românești; ș.a.m.d.

Faptele, însă, nu se opresc aici. Noua dramaturgie a independenței, în raport cu cea din trecut, reprezintă un orizont mai cuprinzător, o densitate sporită. Latura emotivă se întregeste cu o ideatică. Problema independenței este privită printr-o prismă complexă, cu implicații de gîndire istorică. Procesul de la 1877 este văzut, nu izolat, ci într-un context mai larg, cu raportări la mersul general al istoriei noastre naționale, în parte și la istoria sud-estului european. Ideea de independență străbate ca un fir roșu conducător, raliind sub semnul ei situații, luări de poziție și aspirații din tot cuprinsul existenței noastre ca popor.

dramaturgul orădean Mircea Bradu. În toate episoadele acțiunii, chiar și în acelea ce se petrec în cadru domestic, străjuiește o atmosferă de tensiune politică și diplomatică. Prietenii dintre Mihail Kogălniceanu și Ion Bălăceanu îi este rezervată o pondere aparte; această prietenie continuă o comunitate de idei și năzuințe înnoadate în perioada pașoptistă și continuată în aceea a unirii. Include în ea trăsături revelatorii din conștiința unei generații de patrioți-cărturari, cu sentimente la fel de puternice în ce privește cauza națională ca și valorile civilizației europene.

Confruntarea la Viena dintre Bălăceanu și cancelarul Andrássy este revelantă. Revendicările românești nu sînt negate pe față. Totuși, o bună parte a diplomației europene păstrează față de ele o notă reticentă, vădit ostilă. Teama că exemplul neatnării românești ar putea să se întindă și la alte popoare subjugate produce îngrijorări, chiar și panică, mai cu seamă în sferă ale monarhiei habsburgice. Caracterul colaborării militare cu Rusia țaristă rezultă limpede: nu subordonare, nu acceptarea unui comandament strategic străin, ci colaborare demnă, loială, de la egal la egal, în apărarea unor drepturi legitime consfințite de istorie și de adevărul uman al lucrurilor. Hotărîrea la care se referă titlul piesei este o hotărîre veche, decurgînd din rațiunea de a fi a națiunii noastre: cucerirea și perpetuarea independenței.

Patetica '77, piesa lui Mihnea Gheorghiu, reunește în ea o multiplicitate de caractere: reportaj dramatic, teatru-document, teatru politic, teatru romantic, teatru realist, teatru poetic. Date certe, dintr-un fond istoric atestat, se împletesc cu atele construite imaginativ. Cîteva secvențe transpun dramatic si-

● Brăduț Covaliu — „Compoziție pe tema războiului de independență”

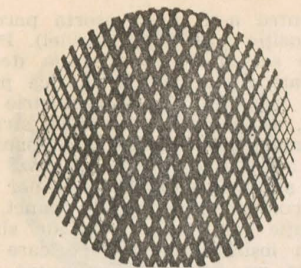
tuații din **În război**, romanul lui Duiliu Zamfirescu. Personaje reale, din ecranul vremii, apar laolaltă cu personaje închipuite de autor. Este pusă să se desfășoare o bogată frescă a vremii: aspecte de stradă, cabinete ministeriale, recepții diplomatice, reședințe particulare, reuniuni studențești, amfiteatre universitare, redacții de gazete, ședințe ale Parlamentului, bordeie de țărani, cartierul general al armatelor aliate, spitale de campanie, redute militare, o galerie cu tablouri de război ale lui N. Grigorescu ș. a.

Aparența este caleidoscopică. Impresia finală, însă, denotă agregare și convergență. Cuvîntul hotărîrilor este dat nu de vreo convenție sau alta, ci de ceva unitar decurgînd din succesiunea naturală a faptelor. **Patetica '77**

dreptul fiecărui popor la destinul propriu. Cahir, dimpotrivă, face elogiul forței, aprobă dictatul, atribuie imperialismului justificări de fapt și justificări doctrinare. Ali, un alt turc, este o conștiință cinstită și luminată. S-a ridicat, prin cultură europeană, deasupra unor prejudecăți primare. Ni-l caracterizează această replică dată lui Cahir: „...Sintem umbra unui imperiu...” și mai departe: „...dar nu putem în șalvari și cu turban domina lumea; sintem în secolul al XIX-lea...” Strigătul Crinei — soția, mama — are în el patetismul vieții, al marilor dureri, al nevoii omenești de iubire.

(Continuare în pag. 12)

Ion ZAMFIRESCU

Patria - un adevăr etern

„Cînd clipele se succedau cu repeziune, cînd încercările lor de venisune una destinul nostru într-un carusel amețitor, cînd nece momente, acolo pe front, ne drămuia viața și moartea în părți egale, înțelegem ca biografa necarua omure noi încorpora o semnificație aparte: consuetudina avampostului viu al unei izbăviri ce se dorea cu ardoare de cel lăsat acasă; eram o citime din nădeștețului care începuse să sim... acînd mircasma fără de se... a pacii. Dar pînă atunci aveau să mai treacă luni, săptămîni, zile... Cine ar fi putut prezici viața într-un mod cutremurator... adevărat, cine ar fi cuprins în simenena clipe mai cușos în inința sa patria ca pe un adevăr etern, decît cei care în fața morții voiau să restabilească chiar cu prețul singelui lor drepturile vieții?”

Iată un instantaneu biografic ca oricare altul, dar care încă înca prosperă și de neuitat însemnele de viață și acțiune care au electrizat conștiințele zecilor de mii de ostași români, eroi ai războiului anuntierist, grăbind sfîrșitul celui mai mari conflagrații cunoscută în istoria umanității. Militari în termen, ofițeri și subofițeri, voluntari plecați „de-acasă de la plug”, tineri înrolați ca voluntari pentru ca înțerețea generațiilor viitoare să se împinească sub soarele pacii au luptat pe teritoriul patriei, au contribuit la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei. Pe unii războiului i-a surprins în timpul studiilor, pe alții în uzine și pe ogoare. Păminturi strămoșești, pe care înaintașii pectuliseră cu aceeași viață de neclintit ideea de neatnare și independență, amintea cu fiecare localitate de singele vărsat drept chezașie a libertății sociale și naționale. Tinerii voluntari plecaseră din aceste locuri, din Borzești, Oituz și Cireșoia, Tîrgu Ocna și Sas-cut, din satele și orașele care încă căutauu flința țării grece încercate de tăvălugul războiului. Pe frontul antiimperialist s-au maturizat politici. Cuvîntul partidului comunist una energie ostășoasă pentru o nouă viață în țara eliberată. Deveniri în scurt timp partizanii și, mulți dintre ei, propagandistii ideilor care aveau să întemeieze fertil înăpturire socialismului. Iată un alt cîrpea biografic:

„Prima bătălie la care am participat ca voluntar a fost la Ileni, undeva nu departe de Iași. Eram încadrat în marș și la Ileni am fost întîmpinat cu roc. Repeze ne-am desfașurat în formai de trăgători. De la un prîns am aflat că erau vreo 200 de ofițeri și subofițeri fasciști care și parăsiseră soldații, dar se îndirjeau să opună rezistență. O p... s-au pread, ceilalți au primit lupta. Au cazut și dintre ai noștri, între care sublocotenentul Eugen Grecu originar chiar din localitate aceea. O clipă doar și și-ar fi văzut eliberate pămînturile natale, poate s-ar fi întîlnit cu ai lui. Apoi, am luptat la Ileni, în Sîntu Gheorghe, Oradea. Am trecut fruntariile țării. Impreună cu unități ale armatei sovietice, unitățile noastre au luptat mai departe pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei. Lupte foarte grele la Debrețin, Miskolc și în attea și attea localități... impresii? Neînchipuit de multe. De pildă, despre bătălia de la Oradea. Am fost respinși de două ori, dar am învins. Au fost înclăștări înverșunate: dușmanul nu ceda; fiecare palma de loc strămoșesc era eliberată cu prețul singelui unora dintre noi. Ne pregătisem de marș, mi-amintesc de-o localitate, Cordău, pare-se; o iscodă de-a lor le dăduse de veste și vreo 20 de avioane inamice și-au vărsat bombele peste unitatea noastră. Am luptat și în prima linie, dar în același timp îmi clarificam mie însumi ideile noi și îi lămuram și pe camarazii de arme asupra țelului luptei noastre. Gîndul ne era și la ceea ce ne aștepta acasă.”

Ne așteptau în urmă vesti îmbucurătoare: în țară se arătau zorile unei vieti noi... Pentru noi, voluntarii, frontul a fost și o școală politică. Acasă nu ne așteptau numai soțiile, copiii, părinții, ci și mari înfăpturi; starea de spirit era pregătută de aici, de pe front. În vechea armată educația spunea că numai soldatul trebuie să ducă greul. Sub învățătura partidului noi conștepeam altfel lucrurile. Acolo în război se puneau bazele unei noi armate a poporului. Mi-amintesc că în Munții Tatra, pe un teren anevoios, accidentat, un tânăr subofier a putut în spate o bună bucată de loc salba de mine a runcătoare a unui ostaș slăbit de efort. Ce-i drept, subofierul era mai vîinos, dar aici era vorba de un sentiment nou, de omenie. Aceasta era una din marile învățături ale partidului cu care ne-am reintors noi de pe front.”

Fapte și gînduri ale unor veterani, adoma simțiri și gîndiri unui întreg popor care construiește o viață nouă în numele fericirii oamenilor, independenței, colaborării între popoare și păcii în lume.

Victor MITOCARU

